

ÕPIME RÕÕMUGA LOODUST TUNDMA

Praktilisi harjutusi lapse loogilise mõtlemise,
loovuse ja loodusetundmise arenduseks

Koostanud Jaanika Sirp, Halliki Tammiste, Marve Torstenberg,
Sirje Aoveer, Jelena Savinskaja, Merle Tankler
Töölehed joonistanud Jaanika Sirp

Autoriõigus AS Atlex ja autorid, 2013

Kõik õigused kaitstud. Igasugune autoriõigusega kaitstud materjali ebaseaduslik paljundamine ja levitamine toob kaasa seaduses ette nähtud vastutuse.

AS Atlex
Kivi 23
51009 Tartu
Tel 734 9099
Faks 734 8915
atlex@atlex.ee
www.atlex.ee

ISBN 978-9949-492-24-4

ÕPIME RÕÕMUGA LOODUST TUNDMA

**Praktilisi harjutusi lapse loogilise mõtlemise,
loovuse ja loodusetundmise arenduseks**

LOODUS ON VÄÄRTUS, MIS ANNAB ELAMUSI.
VAHETU ELAMUSE KAUDU OMANDATU
EI UNUNE! (J. CORNELL)

SISUKORD

- 9 EESSÕNA**
- 9 SISSEJUHATUS**
- 11 LUULETUSED, LIISUSALMID, MÕISTATUSED, VANASÕNAD**
  - 11 LUULETUSED JA LIISUSALMID
  - 12 AASTARING
  - 14 SÕRME- JA KÄEMÄNGUD
  - 18 MÕISTATUSED
  - 30 VANASÕNAD, RAHVATARKUSED
  - 33 KÕNEKÄÄNUD
- 34 MÄNGUD JA TEGEVUSED**
  - 34 TEEMA: AASTAAEGADE VAHELDUMINE
  - 35 TEEMA: KODUKOHA LOODUS (VEEKOGUD, METSA- JA AIATAIMED)
  - 42 TEEMA: KODUKOHA LOODUS (LOOMAD, LINNUD, PUTUKAD)
  - 46 TEEMA: ÖÖ JA PÄEVA VAHELDUMINE
  - 46 TEEMA: ILMASTIKUNÄHTUSED
  - 49 TEEMA: INIMESE MÕJU LOODUSELE (JÄÄTMED, TAASKASUTUS)
  - 49 TEEMA: LOODUS JA MUUSIKA
- 54 KUNSTIIDEED**
- 64 TÖÖLEHED**
- 173 KASUTATUD KIRJANDUS**

EESSÕNA

Mets on aidanud inimest juba iidsetest aegadest alates: toitnud, katnud, kaitsnud ja ravinud. Inimene on looduse kroon; et oma trooni hoida, õpib ja uurib ta varajasest east peale enda ümber ringi vaadates, kompides, haistes jne. Õpetaja, täiskasvanu osaks jääb vaid last aidata loodusega sinasõbraks saada, et laps ei ohustaks loodust ega loodus last.

Looduse alushariduse sisuks on lapse igapäevase elu ja kogemusega seotud loodusvaldkonna teemad, mis on valitud vastavalt aastaegadele, rahvakalendri tähtpäevadele ning õppekavale. Siinne töövihik sobib nii lasteaias kui ka algkoolilastele, sealhulgas neile, kelle koduseks suhtluskeeleks ei ole eesti keel. Töölehtede abil saab tutvuda Eestis kasvavate taimede ja loomadega.

Mängulise tegevuse kaudu väärtustab laps keskkonnahoidlikku mõtteviisi, märkab nähtusi ja muutusi looduses ning mõistab looduses valitsevaid seoseid ja seaduspärasusi. Õpetaja, täiskasvanu ülesandeks on pakkuda kogemusi, kavandada ja korraldada mitmekesiseid tegevusi nii, et laps saaks ise aktiivselt neis osaleda ning ise teadmisi omandada. Täiskasvanu suunab märkama, pakub kogemise võimalusi, tekitades lastes eduelamust.

SISSEJUHATUS

Tööriimatust leiate luuletusi, mõistatusi, liisusalme, rahvatarkusi ja vanasõnu ning mängu, katseid ja harjutuslehti. Need kõik on mõeldud selleks, et mängulise õppimise kaudu tekitada lapses huvi looduse vastu. Toetudes väikese inimese loomulikule uudishimule ja aktiivsusele oleme pööranud tähelepanu loodusega seotud eri valdkondadele. Selleks et lapsel tekiks õpihimu ning soov teada saada, peab õppe-tegevus olema mänguline. Täiskasvanu ülesandeks on toetada laste eneseusku ja õpimotivatsiooni.

Tähtis on see, et kuue- kuni kümneaastane laps teaks ja tunnetaks ümbritsevat elu ning oskaks selles turvaliselt käituda, oskaks kirjeldada kodukoha loodust – nimetada ning iseloomustada mets- ja koduloomi ning putukaid ja mitmesuguseid taimi; oskaks eristada elus ja eluta loodust, teaks eri aastaegu ning oskaks neid iseloomustada, seostada muutusi looduses aastaegade vaheldumisega, oskaks nimetada inimeste ning loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaegadest, selgitaks ilmastikunähtuste seost aastaegadega ning oskaks selgitada valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.

Eesmärgiks võivad olla teadmiste ja oskuste saamise kõrval ka muutused lapse suhtumises loodusesse või emotsioonide pakkumine ja meeleolu loomine.

Õppematerjal on mõeldud lastele loodustegevuste korraldamiseks õues või toas. Materjali saab kasutada lasteaias, koolis ja kodus. Vihikut täidab laps üksinda või täiskasvanu juhendamisel. Lapsele mõeldud harjutuslehel on ülesanded vaatlemiseks, katsete tegemiseks, liikumiseks, luuletuse õppimiseks, mõistatamiseks, arvutamiseks, kirjutamiseks, joonistamiseks, kompimiseks, meisterdamiseks ning

10 Sissejuhatus

loomulikult mängimiseks. Ülesanded on sõnastatud lapsele arusaadavas ja lihtsas keeles.

Raamatu koostajad, Pärnu lasteaia Pillerpall õpetajad, kes igapäevatoos tegelevad eri vanuses lastega, on mängu või harjutuslehti valides pidanud oluliseks just neid, mis on osutunud laste lemmikuteks. Pedagoogid on kogunud ning kohandanud mängu, mida nad on koolitustelt kuulnud või raamatutest lugenud.

LUULETUSED JA LIISUSALMID

• VIHMAPLADIN

PANEN ÜHE MÜTSI PÄHE, VIHMA
SAJAB ÜSNA VÄHE.
KAKS KUMMISÄÄRIKUT OOTAVAD
MIND NII VÄÄRIKALT.
KOLM SÕPRA ÕUES JUBA OOTAVAD
NII ÕUELUBA.
NELJAKESI LÄHEME KUI KANGED
MEHED KUNAGI.
VIIS PORILOMBIKEST ME
NAERUSUIL LÄBIME.
NELI KORDA HÜPPASIME, KOLM
KORDA KUKKUSIME.
KAKS KUMMISÄÄRIKUT – ÜKS PÄEV
KUIVAMIST.

VIHMALUGU (Kalju Kangur)

• PÄIKEST OTSIMAS

PÄIKESEKIIREKE LANGES
AKNALE,
LEIDIS LAPSE SEAL PÄIKEST
OOTAMAS.
PÄIKEST OOTAS TAAT, PÄIKEST
OOTAS MEMM,
PÄIKEST OOTAS KA TALVEL
KÜLMUNUD MAA.
PÄIKESEKIIREDE PEOS, PÄIKESESÄRA
NÄOS,
AEDA JOOKSEME – PÕUES KEVADE.

• **KEVAD PALJU LILLI TÕI,**
NENDEST PÄRJA TEHA VÕIB.
SULLE PANEN PÄRJA PÄHE,
SINA MÄNGUST VÄLJA LÄHED.

• **KEVADE ON TULNUD JU!**
UHUH-UU, UHUH-UU!
PÕSED PUNNIS, PUHUB TUUL,
KIIGUTAB NII LEHTI PUUL –
UHUH-UHUH-UU!

KEVAD (Päike künkad...) (Leelo
Tungal)

KEVAD (Kevad jällegi on käes...)
(Kersti Merilaas)

KIIK (Erika Esop)

TÕUK JA LIBLIKAS (Wimberg)

KÄIKU RAJAVA MUTI LAUL
(Helvi Jürisson)

KURE SUKAD (Olivia Saar)

KULDNOKK (Valter Kruut)

LÕOKE (Valter Kruut)

LUIK (Valter Kruut)

VARES (Valter Kruut)

TIHANE (Valter Kruut)

VARBLANE (Valter Kruut)

HARAKAS (Valter Kruut)

RÄHN (Valter Kruut)

ÖÖKULL (Valter Kruut)

ÖÖBIK (Valter Kruut)

PÄÄSUKE (Valter Kruut)

KÄGU (Valter Kruut)

PEOLEO (Valter Kruut)

LINAVÄSTRIK (Valter Kruut)

LAUL KOLMEST KIHULASEST
(Venda Sõelsepp)

• **JÜTS ON KURVALT AKNA ALL,**
HALB JA NUKKER TUJU TAL.
VÄLJAS VIHMA JA TUUL ON VALI,
MIKS EI TULE ÜKSKORD TALI.

PÄÄSUKESE NÄÄRID

(Heljo Mänd)

OOTAJAD (Reinhold Kamsen)

PÄÄSUKESED (Reinhold Kamsen)

- **USSA PUSSA USSA MARU,**
SINA OLED MÄNGUS KARU.
- **TUULED KURVALT JORUTAVAD,**
PUUD JA PÕÕSAD NORUTAVAD,
OOTAVAD KÕIK VALGET LUND,
SEDA TALVE PEHMET UND.
- **VIHMA SAJAB TIP-TIP-TIP,**
SADU, ÄRA OLE PIKK!
LOIGUST LÄBI LIPPAME,
ISE RÕÖMSALT KILKAME.
- **SÜGIS**
SAJA, SAJA, VIHMAKE,
SAJA, SAJA SEENELE,
VIHMA SOOVIB KASESEEN,
JUUA TAHAB KÄRBSESEEN,
KASVA KIIRELT, PURAVIK,
PUNAPÕSKNE PILVIK PIKK.
LÄKI, SÕBRAD, SEENELE!
- **ÜLE MAA JA ÜLE VEE**
SAMMUS SIIA SÜGISE.
KASELEHT ON KOLLANE,
LANGE MAHA MURULE.
PILVED HALLID, IGAVAD
ÜLE TAEVA LÄHEVAD.

MAAKERA (Henno Käo)

PISIKE PUU (Ott Arder)

AASTARING

JAANUAR

JAANUAR KÄIS, KÜLMAS KANGE,
PIHLAMARJAD TASKUS.
ISTUS KANGELT LUMEHANGE,
NOSIDA NEID KATSUS.
MARJU TAHTIS LINNUKE,
KÜSIS: VIDIVII?
TEADSID LIND JA JAANUAR,
ET PIHLAS VITAMIIN.

VEEBRUAR

JÄAAEG (Leelo Tungal)

MÄRTS

AASTA MUUDKUI KÄIB JA KÄIB,
KOLMAS KUU ON VARSTI TÄIS.
TÄIS ON LÕHNU KEVADISI,
KEVADISI, SALAJASI.
KÜLM EI OLE LUMI ENAM,
PORI TUNDUB PALJU KENAM.
ASTUN SELLES PLIRTS JA PLÄRTS,
SEST KÄES ON JÄLLE MÄRTS.

APRILL

IH-IH-II, AH-AH-AA,
TÕESTI RÕÖMUS OLEN MA.
LÖBUS PALG JA KERGE JALG,
HÜPLEN KUMMIPALLINA!
IH-IH-II, AH-AH-AA,
NAERU KÜLVAN PIHUGA –
SULLE NII JA SULLE NAA,
HÜPELGE KOOS MINUGA.

MAI

SELGED MAIKUU ILMAD

(Ellen Niit)

